

CRNA GORA
SKUPŠTINA
Odbor za ljudska prava i slobode
Broj: 00-63-8/21-13/
Podgorica, 24. mart 2021. godine

Povodom predavljanja Studije „Višedimenzionalno siromaštvo djece u Crnoj Gori“, koja je sačinjena u saradnji istraživača iz UNICEF-ove Kancelarije za istraživanje - Innocenti u Firenci i Kancelarije UNICEF-a u Crnoj Gori, Odbor za ljudska prava i slobode sa Četvrte sjednice, održane 24. februara 2021. godine podnosi

I Z V J E Š T A J O STUDIJI „VIŠEDIMENZIONALNO SIROMAŠTVO DJECE U CRNOJ GORI“

Odbor za ljudska prava i slobode, u okviru kontrolne uloge Parlamenta, u skladu sa članom 68 Poslovnika Skupštine Crne Gore, na Četvrtoj sjednici održanoj 24. februara 2021. godine, na kojoj je, pored poslanika, članova Odbora, u skladu sa članom 67 stav 3 Poslovnika Skupštine Crne Gore, učestvovali: mr Aleksa Bečić, predsjednik Skupštine Crne Gore, a u skladu sa članom 67 stav 1 Poslovnika Skupštine Crne Gore: Huan Santander, šef Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori, Marija Novković, koordinatorka programa za praćenje prava djece i evaluacije u Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, Danilo Smolović, koordinatorka programa socijalne politike u Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, Jelena Perović, koordinatorka komunikacija u Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, Jovana Čelebić, koordinatorka za društvene medije u Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, dok su u skladu sa članom 67 stav 3 Poslovnika Skupštine Crne Gore učestvovali i: Snežana Mijušković, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Jovana Radifković, samostalna savjetnica u Direktoratu za socijalnu i dječju zaštitu Ministarstva finansija i socijalnog staranja, Nina Milović, načelnica u Ministarstvu zdravlja, Vuk Čadenović, v.d. pomoćnika direktorice Uprave za statistiku (MONSTAT) za sektor socijalnih statistika i demografije, dr Olivera Komar, profesorica na Fakultetu političkih nauka Univerziteta Crne Gore, Anjet Lanting, savjetnica UN za ljudska prava, Amina Murić, zamjenica izvršne direktorice NVO „Građanska alijansa“, Rajka Cica Perović, izvršna direktorica NVO „Centar za prava djeteta“, Milisav Korać, izvršni direktor NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“, Savo Knežević, predsjednik NVO Nacionalna asocijacija roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju (NARDOS), Kristina Mihailović, izvršna direktorica NVO Udruženje „Roditelji“ i Samir Jaha, izvršni direktor NVO „Mladi Romi“,

polazeći od navoda iz Izvještaja Evropske komisije za Crnu Goru za 2020. godinu:

*„Što se tiče **prava djeteta**, Vlada je u maju 2019. godine usvojila novu strategiju za ostvarivanje prava djeteta (za period 2019-2023) sa akcionim planom za period 2019-2020. Treba opredijeliti dovoljno sredstava kako bi se omogućilo sprovođenje aktivnosti strategije. Potrebno je ojačati ulogu i mandat Savjeta za prava djeteta kako bi mogao efikasno da vrši svoju funkciju mehanizma za koordinaciju na međuministarskom nivou. Smjernice za odgovor zdravstvenog sektora za djecu i adolescente koji su žrtve nasilja, namijenjene za povećanje otkrivanja i prijavljivanja, dovršene su u novembru 2019. godine. Do sada je napredak u ovoj oblasti i dalje ograničen. Glavni izazovi uključuju nedovoljne nacionalne kapacitete za sprovođenje multisektorskih i holističkih intervencija za sprečavanje i rješavanje nasilja nad djecom. Veoma mali broj prijavljenih slučajeva seksualnog nasilja nad djecom i dalje izaziva zabrinutost zbog nedovoljnog prijavljivanja i identifikacije žrtava. Djeca s invaliditetom suočavaju se sa preprekama u pristupu kvalitetnom zdravlju, obrazovanju, uslugama socijalne i dječje zaštite i ograničenom*

uključivanju u društvo. Namjenska kampanja o mentalnom zdravlju djece pokrenuta je 2019. godine. Sistem za licenciranje pružalaca usluga organizacija civilnog društva u sistemu socijalne zaštite dalje je razvijen tako da obuhvati pružanje usluga dnevnog boravka za djecu iz ugroženih porodica, terenske radnike i SOS telefonske linije za djecu. Međutim, takve usluge uglavnom se financiraju iz projekata i zahtijevaju održivije javno finansiranje. U martu 2020. godine pokrenuta je kampanja za podizanje svijesti javnosti protiv ugovorenih dječjih brakova, u saradnji nadležnih organa, socijalnih službi i civilnog društva. Potrebni su dalji naponi u oblasti deinstitucionalizacije i pravde prilagođene djeci, rješavanja dječjih brakova i prosjačenja, poboljšanja podrške djeci s invaliditetom i njihovim porodicima i rješavanja siromaštva i poboljšanju socijalne inkluzije i zdravstvenog stanja ranjive djece. Crna Gora se podstiče da poveća minimalnu starosnu dob za stupanje u brak na 18 godina, što preporučuju Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena i specijalni izvjestilac Ujedinjenih nacija za trgovinu ljudima.” (strana 36 Radne verzije prevoda Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2020. godinu koju je pripremila Kancelarija za evropske integracije),

razmotrio Studiju „Višedimenzionalno siromaštvo djece u Crnoj Gori“ (dostupnu na linku http://www.skupstina.me/images/dokumenti/Studija_Visedimenzionalno_siromastvo_djece_u_Crnoj_Gori.pdf) koja sadrži značajne podatke koji mogu poslužiti za kreiranje politika usmjerenih na smanjenje ove negativne pojave, kako bi sva djeca u Crnoj Gori dobila bolju podršku u ostvarivanju njihovih prava, propisanih Konvencijom UN o pravima djeteta, koju je Crna Gora ratifikovala 23. oktobra 2006. godine.

***

Svjesni da odrastanje u siromaštvu predstavlja kršenje dječjih prava i usporava rast, razvoj i zdravlje djece, šteti njihovom potencijalu da uče i dugoročno podriva njihovu dobrobit, te da se posljedice siromaštva osjećaju na individualnom nivou, ali i utiču na budućnost društva, **predstavljanje Studije „Višedimenzionalno siromaštvo djece u Crnoj Gori“ na sjednici Odbora bilo je veoma važno, jer ista nudi uvide koji su neophodni za formulisanje odgovarajućeg nacionalnog okvira u vidu praktične politike, kao i objašnjenje kako djeca koja pripadaju različitim starosnim grupama doživljavaju siromaštvo i šta je potrebno za adresiranje njihovih potreba.** Takođe, Studija skreće pažnju na profile siromaštva u Crnoj Gori i ukazuje kako se različite dimenzije deprivacije kombinuju, povezuju i rezultiraju nizom prepreka koje djecu onemogućavaju da ostvare svoja prava definisana Konvencijom UN o pravima djeteta.

Činjenica da je skoro svako treće dijete u Crnoj Gori u riziku od siromaštva šalje hitnu poruku da postoji potreba da se usklade naponi u smanjenju siromaštva djece i na taj način podrži razvoj humanog kapitala nacije. U Crnoj Gori više od 80% djece doživljava deprivaciju makar u jednom domenu dobrobiti, bez obzira na starosnu grupu kojoj pripadaju. Ovaj procenat još je veći (96%) kada je riječ o romskoj djeci.

Imajući u vidu navedeno, svrha ove Studije je da kreatorima politika i donosiocima odluka u Crnoj Gori obezbijedi konkretne podatke na kojima će se temeljiti budući naponi u pogledu prevazilaženja siromaštva djece. **Studija se završava preporukama za izradu politika koje naglašavaju važnost rješavanja višedimenzionalnog siromaštva djece kroz integrisani i međusektorski pristup.**

Stoga je bilo izuzetno važno da su se pozivu za učešće na sjednici Odbora za ljudska prava i slobode na kojoj je predstavljena Studija „Višedimenzionalno siromaštvo djece u Crnoj Gori“ odazvali predstavnici Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava i Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta kako bi se direktno upoznali sa podacima sadržanim u Studiji i informisali o aktivnostima koje planiraju preduzeti na poboljšanju stanja u ovoj oblasti i unapređenju položaja djece u Crnoj Gori.

***

Podsjećanja radi, **Odbor za ljudska prava i slobode posebnu pažnju posvećuje zaštiti, promociji i afirmaciji prava djeteta, o čemu svjedoči činjenica da je akcenat u radu Odbora u poslednjih deset godina, između ostalog, bio na zaštiti prava djeteta.**

Odbor je posebnu pažnju posvetio pravima djeteta polazeći i od činjenice da je u oktobru 2010. Crna Gora dobila obavezujuće **Preporuke Komiteta UN za prava djeteta.** U svom bavljenju zaštitom

prava djeteta Odbor se rukovodio osnovnim principima Konvencije UN o pravima djeteta koji podrazumijevaju: pravo na život, opstanak i razvoj, najbolji interes djeteta, pravo na participaciju i pravo na nediskriminaciju.

U cilju sveobuhvatnog sagledavanja aktivnosti preduzetih na realizaciji preporuka UN Komiteta za prava djeteta iz 2010. godine Odbor je, u okviru kontrolne i nadzorne uloge, razmotrio: **Drugi i Treći periodični izvještaj Crne Gore o primjeni Konvencije UN o pravima djeteta za period od 2010. do 2015. godine** (62. sjednica Odbora, održana 21. marta 2016.), **Alternativni izvještaj Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore o Drugom i Trećem periodičnom izvještaju Crne Gore o primjeni Konvencije UN o pravima djeteta, Izvještaj Zlatnih savjetnika Zaštitnika o primjeni preporuka UN Komiteta za prava djeteta** (12. sjednica Odbora, održana 4. decembra 2017.) i **Zaključna zapažanja Komiteta UN za prava djeteta o Kombinovanom Drugom i Trećem periodičnom izvještaju Crne Gore o primjeni Konvencije UN o pravima djeteta** (23. sjednica Odbora, održana 3. oktobra 2018). Tim povodom Odbor je donio Zaključke koje je proslijedio nadležnim organima na dalje postupanje. Odbor je razmotrio i **Strategiju za prevenciju i zaštitu djece od nasilja sa Akcionim planom 2017-2021.**

Takođe, Odbor je povodom **Međunarodnog dana ljudskih prava tri puta realizovao aktivnosti posvećene pravima djeteta:**

- **2010. godine** organizovana je **Tematska sjednica Odbora;**
- **na 56. sjednici Odbora, 9. decembra 2011. djeca su, po prvi put, imala pravo koje im je definisano članom 12 Konvencije UN o pravima djeteta** i djeci iz Dječjeg doma „Mladost” i Centra „1. jun“ omogućeno je da učestvuju na sjednici Odbora i da iznesu svoje stavove o pitanjima koja ih se tiču;
- **u decembru 2017. godine,** Odbor je organizovao **Konferenciju na temu Prava djeteta, sa akcentom na zaštitu djece od svih vidova nasilja, u svjetlu Kampanje Vlade Crne Gore i UNICEF-a „Zaustavimo nasilje“.**

Značajno je i održavanje **Drugog Regionalnog sastanka parlamentarnih radnih tijela nadležnih za ljudska prava i prava djeteta sa ombudsmanima za djecu zemalja regiona** na temu: „Prava djeteta-unapređenje položaja djeteta u cilju zaštite od svih vidova eksploatacije“ u januara 2014. u Regionalnoj školi za javnu upravu, koji je Odbor realizovao u saradnji sa Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda, Predstavništvom UNICEF-a u Crnoj Gori, Delegacijom Evropske unije u Crnoj Gori i Delegacijom Skupštine Crne Gore u Parlamentarnoj skupštini Savjeta Evrope, čime je dat doprinos učešću Crne Gore u kampanji Savjeta Evrope „Jedno od petoro“ posvećenoj sprečavanju seksualnog nasilja nad djecom.

U periodu od 2011. do 2020. godine Odbor za ljudska prava i slobode je, u okviru kontrolne i nadzorne uloge, razmotrio **osam izvještaja koji se tiču prava djeteta:** Poseban izvještaj o stanju ljudskih prava mentalno oboljelih lica smještenih u ustanovama, Poseban izvještaj o dječjem prosjačenju u Crnoj Gori, Izvještaj o seksualnom iskorišćavanju djece u Crnoj Gori, Izvještaj o zloupotrebi djece putem interneta u Crnoj Gori, Izvještaj o rezultatima sprovedenih istraživanja o zaštiti djece od eksploatacije, Izvještaj „Postupanje policije sa djecom“, Izvještaj o mentalnom zdravlju djece u Crnoj Gori i Izvještaj „Djeca i bolesti zavisnosti u Crnoj Gori“ i tim povodom Odbor je donio Zaključke koje je proslijedio Kolegijumu Predsjednika Skupštine, na upoznavanje i nadležnim organima, na dalje postupanje.

Odbor je održao tri konsultativna saslušanja na teme koje se tiču prava djeteta i to:

- **Konsultativno saslušanje** predstavnika osam nadležnih institucija na temu: **“Implementacija Akcionog plana za sprovođenje Strategije za prevenciju i zaštitu djece od nasilja od 2017-2021. godine i aktivnosti preduzete na implementaciji Preporuka iz Izvještaja o evaluaciji sistema za praćenje stanja dječjih prava u Crnoj Gori za period 2014-2017. koji je, na zahtjev UNICEF-a, pripremila Coram International at Coram Children’s Legal Centre.”** (27. sjednica Odbora, održana 3. decembra 2018.);

- **Konsultativno saslušanje** predstavnika Ministarstva rada i socijalnog staranja i Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu na temu: **„Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe s invaliditetom u Crnoj Gori“** (43. sjednica Odbora, održana 25. septembra 2019) i

- **Konsultativno saslušanje** predstavnika Ministarstva prosvjete, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva zdravlja i Ministarstva za ljudska i manjinska prava na temu: **„Post-zakonodavni nadzor za Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom (,Službeni list CG“, broj 35/15), sa**

akcentom na primjenu člana 21 ovog Zakona, koji se odnosi na diskriminaciju u oblasti vaspitanja, obrazovanja i stručnog osposobljavanja“ (54. sjednica Odbora, održana 18. februara 2020. godine).

Odbor je organizovao i niz **posjeta ustanovama** u kojima borave djeca radi praćenja stanja i utvrđivanja stepena poštovanja njihovih prava, među kojima su: **Dnevni centar za djecu sa teškoćama u razvoju u Nikšiću** (jun 2012), **Centar „1.jun“** (decembar 2014), **Dječji dom „Mladost“** (maj 2012. i mart 2015), **Mala grupna kuća u Bijelom Polju** (novembar 2017), **Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Nikšiću- Sektor B** (jul 2018), **Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju u Rožajama** (oktobar 2019), **NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“ i lokalno udruženje u Podgorici** (decembar 2019) i **Uprava za izvršenje krivičnih sankcija – Maloljetnički zatvor** (mart 2020).

Organizovano je osam **javnih tribina**, među kojima su **tri o pravima djeteta** na teme: „Prava djeteta - implementacija Zakona o predškolskom vaspitanju i obrazovanju i Zakona o zaštiti od nasilja u porodici“, održana 28. februara 2011. na Cetinju, „Prava djeteta - implementacija Zakona o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama“, održana 30. septembra 2011. u Kotoru i „Prava djeteta- hraniteljstvo“, organizovana u saradnji sa Predstavništvom UNICEF-a u Crnoj Gori, 2. marta 2015. u Herceg Novom.

U sklopu kontinuirane saradnje sa Predstavništvom UNICEF-a, Odbor je podržao i priključio se **kampanjama**: „Govorimo o mogućnostima“, „Naučimo ih nešto drugo“, „Svako dijete treba porodicu“, „Svi u vrtić“ i „Zaustavimo nasilje“.

Članovi Odbora za ljudska prava i slobode u prethodnom 26. sazivu Skupštine Crne Gore, učestvovali su u radu radnih grupa/nadzornih odbora, koje je formirao UNICEF radi praćenja stanja prava djeteta u Crnoj Gori, kao što su: Ad hoc Nadzorni odbor za evaluaciju sistema monitoringa dječjih prava u Crnoj Gori (2018. godina) i Referentna grupa za evaluaciju Programa saradnje između Vlade Crne Gore i UNICEF-a (2019. godina).

U 27. sazivu Skupštine Crne Gore na **Trećoj sjednici Odbora za ljudska prava i slobode, 21. februara 2021. godine** predstavljen je **Izveštaj o post-zakonodavnom nadzoru nad Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom**, koji su sačinili eksperti angažovani od strane Vestminsterske fondacije za demokratiju u okviru **regionalnog parlamentarnog programa „Kreiranje parlamentarne mreže o ljudskim pravima na Zapadnom Balkanu“** koji WFD sprovodi uz podršku Ministarstva vanjskih poslova Kraljevine Norveške u periodu od aprila 2019. do novembra 2021.

O posvećenosti ovog Odbora zaštititi i unapređenju prava djeteta, te saradnji sa UNICEF-om, možda najbolje svjedoče riječi prethodnog šefa Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori Osame Makavi Kogalija koji je prilikom posjete Odbora Maloj grupnoj kući u Bijelom Polju u novembru 2017. godine **pohvalio rad Odbora za ljudska prava i slobode ističući da ovakve aktivnosti Odbora govore o činjenici da se u Crnoj Gori vrši pravilan monitoring ljudskih prava i prava djeteta, a izlazak na teren svjedoči da se prava poštuju i da se to redovno provjerava. Ocijenio je da je to pristup za koji iz UNICEF-a žele da se nastavi, jer takav pristup i posvećenost traže od svih zemalja.**

***

Povodom Studije „Višedimenzionalno siromaštvo djece u Crnoj Gori“ Odbor za ljudska prava i slobode je jednoglasno (sa devet glasova „za“) donio sledeći

ZAKLJUČAK

1. Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore pozdravlja izradu Studije „Višedimenzionalno siromaštvo djece u Crnoj Gori“ koja sadrži jasne smjernice i konstruktivne preporuke za buduća djelovanja koje bi naše društvo trebalo da koristi za formulisanje i unapređenje javnih politika i zakona koji se odnose na djecu.

Odbor ocjenjuje da Studija treba da bude vodilja donosiocima odluka za definisanje strateških ciljeva koji na najdjelotvorniji način unapređuju društveni položaj djece, kao osjetljivije grupe stanovništva.

2. Zabrinjava podatak da je najmanje svako treće dijete već u riziku od siromaštva i da najmanje 45 hiljada djece u Crnoj Gori danas živi u riziku od siromaštva. Takođe, zabrinjavajuća je procjena da će dijete koje se danas rodi u Crnoj Gori zbog nedostatka kvalitetnog obrazovanja i zdravstvene zaštite dostići svega 62% svoje potencijalne produktivnosti u odrasloj dobi.
Posebno zabrinjava loš položaj romske djece, jer dokazi proistekli iz istraživanja ukazuju kako siromaštvo, segregacija i diskriminacija utiču na iskustvo romske djece sa višedimenzionalnom deprivacijom s obzirom da 96% romske djece doživljava deprivaciju makar u jednom domenu dobrobiti. Stoga je potrebno uložiti dodatne napore u sprečavanje napuštanja osnovne i srednje škole, kao i u poboljšanje uslova stanovanja Roma i Egipćana i njihovog pristupa osnovnim uslugama.
3. Odbor za ljudska prava i slobode ocjenjuje da se stanje mora poboljšati naročito u svjetlu činjenice da član 27 Konvencije UN o pravima djeteta Crnu Goru, kao državu potpisnicu, obavezuje da prizna pravo svakog djeteta na životni standard koji odgovara djetetovom fizičkom, mentalnom, duhovnom, moralnom i socijalnom razvoju.
Takođe, Odbor ocjenjuje da je neophodan značajan napor da se postigne jedan od ciljeva održivog razvoja – da se do 2030. godine najmanje za polovinu smanji broj muškaraca, žena i djece svih uzrasta koji žive u bilo kom obliku siromaštva.
4. Odbor za ljudska prava i slobode je saglasan sa ocjenom da je siromaštvo djece više od pukog nedostatka prihoda. Stoga rješavanje problema dječjeg siromaštva i prekidanje međugeneracijskog ciklusa siromaštva nalažu da svako dijete dobije pristup kvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti i kvalitetnom obrazovanju, da bude u prilici da razvije adekvatne vještine za svoju budućnost, kao i da učestvuje u sportskim i kulturnim aktivnostima.
Polazeći od podataka sadržanih u Studiji koji ukazuju da su najmlađa djeca najugroženija starosna grupa u Crnoj Gori i naučno dokazane činjenice da su rane godine života od ključnog značaja za razvoj djeteta, jer se tada razvija 90% mozga i stiče se sposobnost uspostavljanja značajnih međuljudskih odnosa, Odbor za ljudska prava i slobode zaključuje da Crna Gora mora ulagati u djecu, naročito tokom prvih godina života, jer je takvo ulaganje u djecu jedno od najsigurnijih ekonomskih ulaganja za održivi, inkluzivan i pravedan ekonomski rast države.
5. Odbor za ljudska prava i slobode smatra značajnom najavu Predsjednika Skupštine Crne Gore da će uskoro na dnevnom redu Skupštine Crne Gore biti usvajanje dva rješenja koja ni izbliza nijesu dovoljna za saniranje posledica siromaštva, ali su dobra polazna osnova za prevazilaženje ovog izazova – dječji dodatak za sve predškolce i besplatni udžbenici za sve osnovce, što bi se realizovalo usvajanjem Predloga zakona o izmjenama i dopuni Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti i Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju.
6. Povodom Predloga zakona o izmjenama i dopuni Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti kojim se predlaže da se pored već postojećih kategorija djeca koja ostvaruju pravo na dodatak za djecu, ovo pravo omogući i za svako dijete do navršene šeste godine života, Odbor ukazuje na stav šefa Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori koji smatra da je univerzalni dječji dodatak za svu djecu starosti do šest godina korak u dobrom smjeru sve dok je fiskalno održiv i zasnovan na pouzdanoj analizi sistema socijalne zaštite, a porodicama najmlađe djece pruža dugoročnu predvidljivost prihoda. Isti je u skladu sa principom ulaganja u rano djetinjstvo, posebno ako je ispraćen

obezbjediavanjem pristupa kvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju i zaštiti od nasilja za svako dijete.

Međutim, važno je istaći ocjenu UNICEF-a da sve to nije dovoljno, jer je upitno šta treba raditi sa djecom starijom od šest godina koja žive u siromaštvu.

Odbor je saglasan da treba uzeti u obzir najbolje međunarodne prakse koje pokazuju da postoje tri principa uspjeha u razvoju ovih politika: neophodno je razvijati politike na osnovu pouzdanih podataka i temeljne analize svih mogućih opcija; potrebno je osigurati da odabrane opcije budu dugoročno održive za budžet Crne Gore i neophodno je da sve zainteresovane strane dobiju priliku da učestvuju u razvoju politika i utiču na njih, pri čemu je od presudnog značaja da se čuje i glas djece i roditelja, jer oni najbolje poznaju probleme sa kojima se svakodnevno suočavaju i mogu iznijeti svoje ideje o najboljim načinima podrške.

7. U tom cilju, Odbor smatra veoma značajnim nekoliko ključnih podataka koji su korišćeni u izradi Studije koji pojašnjavaju zašto je rano djetinjstvo važno:

- više od 20% djece nije upisano u predškolsko obrazovanje, što znači da ta djeca neće znati kako da drže olovku, broje, prepoznaju obrasce ili prate instrukcije u učionici kao što će znati njihovi vršnjaci. Kad ova djeca krenu u prvi razred ona će već zaostajati;
- najmanje troje od petoro male djece nije na vrijeme vakcinisano protiv malih boginja, zauški i rubeole, što najmlađu djecu čini izloženom bolestima koje ih mogu ubiti;
- više od 60% najmlađe djece doživljava neki oblik nasilnog disciplinovanja u svom domu, što značajno povećava rizik od teških fizičkih povreda i usađuje obrazac nasilnog ponašanja koji će djeca ispoljavati prema svojim vršnjacima;
- 80% novorođenčadi ne biva isključivo dojeno tokom prvih šest mjeseci života, što znači da samo jedno od petoro novorođenčadi dobija najbolji mogući početak života.

Stoga je za rješavanje ovih problema neophodno preduzimati kontinuirane, koordinirane i multisektorske aktivnosti koje će doprinijeti unapređenju položaja djece u Crnoj Gori.

8. Odbor za ljudska prava i slobode podržava preporuke za politike i programske aktivnosti date u Studiji “Višedimenzionalno siromaštvo djece u Crnoj Gori” kojima se naglašava važnost rješavanja siromaštva djece kroz integrisani i međusektorski pristup.

Stoga je Odbor saglasan sa sledećim ocjenama i preporukama sadržanim u Studiji:

- pažnja se mora posvetiti ishrani, posebno kada je riječ o djeci iz starosne grupe od 0 do 23 mjeseca s obzirom da su djeca mlađa od pet godina izuzetno osjetljiva na siromaštvo;
- preporučuju se integrisana međusektorska rješenja s obzirom da takve intervencije imaju znatno veći potencijal za smanjivanje višedimenzionalnog siromaštva;
- neophodno je ponuditi i kratkoročna i dugoročna rješenja za sve starosne grupe djece;
- neophodno je usmjeriti napore na promjenu društvenih normi o nasilju, podršku roditeljima da usvoje pozitivne tehnike roditeljstva, osnaživanje djece kako bi sama prijavljivala kršenja prava koja im pripadaju, kao i na promovisanje tolerancije, empatije, različitosti i jednakosti među djecom;
- neophodno je veću pažnju posvetiti poboljšanju uslova stanovanja Roma i Egipćana, kao i njihovog pristupa osnovnim uslugama;
- preporučuje se ulaganje dodatnih napora u sprečavanje napuštanja osnovne i srednje škole, pri čemu integrisane politike razvoja u ranom djetinjstvu, kao i inkluzivno i kvalitetno osnovno i srednje obrazovanje, treba da uzimaju u obzir specifične potrebe djece iz manjinskih etničkih grupa;
- neophodno je proširiti dostupnost adekvatnih usluga podrške mentalnom zdravlju pri čemu sami adolescenti treba da učestvuju u osmišljavanju takvih usluga;
- potrebno je da programi socijalne zaštite budu dobro osmišljeni, zasnovani na dokazima i integrisani sa komplementarnim servisima za dječju zaštitu, zdravstvenu zaštitu, obrazovanje i

- zapošljavanje kako bi mogli doprinijeti osnaživanju i poboljšanju kapaciteta siromašnih porodica da vode nezavisan i produktivan život i
- neophodno je sprovoditi aktivnosti na mobilizaciji zajednice i medijske kampanje za promjenu diskriminatorskih društvenih normi i stavova zajednica kako bi se promovisale vrijednosti tolerancije, inkluzije i različitosti, jer i dalje postoji stigma i diskriminacija prema siromašnima. Cijeneći da su nadležni državni organi i u dosadašnjem periodu posebnu pažnju posvećivali unapređenju prava djeteta, Odbor za ljudska prava i slobode ih poziva da u saradnji sa relevantnim međunarodnim partnerima, prvenstveno UNICEF-om i civilnim sektorom koji se bavi zaštitom prava djeteta, intenziviraju svoje djelovanje u ovoj oblasti i preduzmu dodatne aktivnosti na realizaciji datih preporuka.
9. Odbor za ljudska prava i slobode poziva nadležne organe da intenziviraju i ubrzaju aktivnosti na realizaciji preporuka Komiteta UN za prava djeteta datih u Zaključnim zapažanjima o Kombinovanom drugom i trećem periodičnom izvještaju Crne Gore o primjeni Konvencije UN o pravima djeteta od 1. juna 2018. godine, kojima je, između ostalog preporučeno da država potpisnica održi ciljne konsultacije sa porodicama i djecom, uključujući one porodice i djecu u nepovoljnim ili ugroženim situacijama, kao i sa organizacijama civilnog društva koje se bave dječjim pravima u cilju jačanja strategija i mjera za smanjenje siromaštva djece i socijalne isključenosti, kao i da intenzivira napore za pružanje odgovarajuće pomoći roditeljima i zakonskim starateljima u obavljanju njihovih odgovornosti za odgajanje djeteta, posebno onih koji žive u siromaštvu i domaćinstvima na čelu sa ženama, uključujući jačanje sistema porodičnih naknada, dječjih dodataka i drugih usluga.
  10. Imajući u vidu da su djeca u srcu razvoja svake države i u središtu procesa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji, Skupština Crne Gore, kao najviši zakonodavni i predstavnički dom građana Crne Gore i Odbor za ljudska prava i slobode izražavaju punu spremnost da u okviru svojih nadležnosti u saradnji sa državnim organima, međunarodnim organizacijama sa sjedištem u Crnoj Gori, prvenstveno UNICEF-om, kao pouzdanim partnerom i nevladinim sektorom prepoznatljivim u ovoj oblasti i u predstojećem periodu posvećeno rade na stvaranju pretpostavki za postepeno smanjenje siromaštva najmlađih članova naše društvene zajednice.
  11. Odbor za ljudska prava i slobode upućuje zamjerku Ministarstvu prosvjete, nauke, kulture i sporta i Ministarstvu pravde, ljudskih i manjinskih prava čiji predstavnici se nijesu odazvali pozivu za učešće na sjednici Odbora kako bi se upoznali sa podacima sadržanim u Studiji i informisali o aktivnostima koje planiraju preduzeti na rješavanju uočenih problema i poboljšanju stanja u ovoj oblasti.
Odbor ocjenjuje da bi nastavak ovakve prakse mogao dovesti u pitanje dosadašnji multisektorski pristup u radu Odbora, koji je u kontinuiranoj, veoma kvalitetnoj, dugogodišnjoj i produktivnoj saradnji sa resornim ministarstvima, uz podršku međunarodnih organizacija sa sjedištem u Crnoj Gori i u saradnji sa nevladinim sektorom, ostvarivao značajne rezultate koji su doprinosili unapređenju prava djeteta u Crnoj Gori.
  12. Odbor za ljudska prava i slobode će, u okviru kontrolne i nadzorne uloge, pratiti realizaciju Preporuka sadržanih u Studiji „Višedimenzionalno siromaštvo djece u Crnoj Gori“ i realizaciju ovog Zaključka kako bi se donošenjem relevantnih zakona, politika i odluka koje neposredno ili posredno utiču na siromaštvo djece, doprinijelo rješavanju uočenih problema i prekidanju začaranog kruga siromaštva djece u Crnoj Gori.
  13. Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore će Zaključak dostaviti: Vladi Crne Gore, Ministarstvu prosvjete, nauke, kulture i sporta, Ministarstvu pravde, ljudskih i manjinskih prava, Ministarstvu finansija i socijalnog staranja, Ministarstvu zdravlja, na dalji postupak i

Kolegijumu Predsjednika Skupštine Crne Gore, Odboru za prosvjetu, nauku, kulturu i sport Skupštine Crne Gore, Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Kancelariji za evropske integracije, Upravi za statistiku (MONSTAT), Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, Sistemu Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori, Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori i nevladinim organizacijama "Građanska alijansa", „Centar za prava djeteta“, Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju "Naša inicijativa", Nacionalna asocijacija roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju (NARDOS), Udruženje „Roditelji“ i „Mladi Romi“ na upoznavanje.

PREDSJEDNIK ODBORA

Jovan Jole Vučurović